Talebe ve Hocanın Adabları

İmam İbnu Kudâme El-Makdisi

9 Kas, 2020

https://ilimvecihat.com

بسم الله الرحمن الرحيم

Talebeye gelince; Öncelikle kendi nefsini yerilmiş sıfatlardan ve kötü ahlaklardan temizlemesi gerekir. Çünkü ilim; bir kalp ibadetidir.

Aynı zamanda aklını meşgul eden şeyleri de bitirmesi gerekir. Çünkü düşünce ne kadar çok dağınık olursa, hakikatleri idrak etmekten o kadar eksik kalır.

Selef, ilmi her şeye tercih ederlerdi. İmam Ahmed *(rahimehullah)*'ın ancak kırk yaşına kadar evlenmediği rivayet edilir.

Ebu Bekir El-Enbâri'ye bir cariye hediye edildi. Cariye içeri girdiği zaman, imam bir meseleyi çözme ile meşguldü. Cariye girince mesele imamın aklından gitti. Dedi ki: Bu cariyeyi kölelerin satıldığı pazara götürün. Cariye: Benim bir günahım var mı, diye sordu. İmam: Hayır, lakin benim kalbim senle meşgul oldu ve senin gibi biri de beni ilimden engelleyemez, dedi.

Yine talebe, tıpkı hastanın iplerini doktora teslim ettiği gibi iplerini hocasına teslim etmesi, ona karşı mütevazi olması ve hizmetinde çokça çalışması gerekir.

İbu Abbas *(radiyallahu anh)*, Zeyd bin Sabit *(radiyallahu anh)*'ın bineğinin yularını tutar ve "*Âlimlere böyle davranmak ile emrolunduk.*" derdi. Bir talebe ne zaman meşhur olmayan bir kimseden ilim almaktan kibirlenirse, o halde bu talebe cahil biridir. *"Çünkü hikmet (ilim) mü'min'in yitiğidir, onu nerede bulursa alır."*[1] Kendi görüşünü terk edip hocasının görüşünü alsın. Zira hocanın hata yapması, talebenin kendi nefsini doğru görmesinden daha hayırlıdır.

Ali *(radiyallahu anh)* der ki: Âlimin senin üzerindeki hakları şunlardır: Bir topluma genel olarak selam verir, lakin ona özel selam verirsin, önünde oturursun, onun yanında elinle işaret etme ve gözün ile göz hareketleri yapma. Ona çokça soru sorma ve cevap verdiği zamanda cevabında ona yardım etme.[2] Yorulduğu zaman üzerine çok gitme, bir şeyi yapmak istemediği zaman onu çok sıkma ve kalkmak istediği zaman elbisesinden tutup çekme. Onun sırrını yayma, yanında kimsenin gıybetini yapma ve hatalarını araştırma. Hata yaptığı zamanda özrünü kabul eyle. Falancanın şöyle dediğini ve filancanın senin görüşünden başka görüşü söylediğini işittim, deme. Onun yanında başka âlimi özellikleri ile zikretme.[3] Uzun sohbetinden yüz çevirme ve ona hizmet etmekten başını kaldırma. Bir ihtiyacı olduğu zaman, herkesten önce sen koş. Zira âlim; bir hurma ağacı menzilesindedir. Altında durur ve sana bir şeyler düşürmesini beklersin. [4]

İlmin başında olan bir talebenin, insanların ihtilafını dinlemekten sakınması gerekir. Zira bu aklı şaşırtır ve zihni yorar.[5]

Her şeyin içinden en güzel olanlarını seçip alması gerekir. Çünkü ömür, bütün ilimleri almaya yetmez.

Sonrasında vaktinin büyük çoğunluğunu ilimleri en şereflisine verir. O da; Ebu Bekir es-Sıddık'ın kendisi ile yakîni kazandığı ahiret ile alakalı olan ilimlerdir. Hatta Allah Rasûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu konuda kendisi için şahitlik yapmıştır. Nebi der ki: *"Ebu Bekir sizi, namazının ve orucunun çokluğu ile geçmedi. Bilakis göğsünde olan şey ile sizi geçti."* Bunlar talebenin görevleriydi.

Hocanın da yerine getirmesi gereken bazı görevleri vardır.

Bunlardan biri; öğrencilerine karşı şefkatli olması, onları oğulları yerine koyması ve verdiği ilim karşılığında da bir karşılık, şükür veya ücret beklememeli. Bilakis Allah rızası için öğretmesi gerekir. Kendi nefsinin öğrencileri üzerinde minnetinin olduğunu düşünmez. Bilakis bu fazileti onlarda görür. Zira onlar ilim yolu ile Allah'a yakınlaşmak için kalplerini açmışlardır.

Onlar tıpkı ekin yapmak için arazisini hazırlayan kişi gibidirler. Hocanın ecrini ancak Allah *(subhanehu ve teâlâ)*'dan beklemesi gerekir. Hatta selef, öğrencinin hediyesini kabul etmekten kaçınırlardı.

Yine bu görevlerden biri; talebeye nasihat etmekten geri durmaması ve imkanı oldukça isim vermeden genelleme yolu ile kötü ahlaklarından ötürü onları uyarmalıdır. Bunu azarlama yolu ile yapmamalıdır. Zira azarlamak, heybet örtüsünü yırtar.

Yine görevlerinden biri; talebenin aklı ve fehiminin ölçücüsüne bakmasıdır. Fehiminin idrak edemeyeceği ve aklının anlamayacağı şeyleri talebeye vermemelidir. Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle dediği rivayet edilir: *"İnsanlara akılları miktarınca hitap etmek ile emrolundum."*[6]

Ali *(radiyallahu anh)* der ki: Şu göğsümde birçok ilim var. Şayet bunu taşıyacak kimse bulabilsem, veririm.

İmam Şafii *(rahimehullah)* der ki:

İnci mi şaçayım, deve sürüsü içinde

Koyun çobanlarına şiir mi düzeyim

Cahillere ilmi veren onu zayi etmiştir

Kimde esirgerse ilmi hak edenden, zulmetmiştir.

Yine görevlerinden biri; ilmi ile amel etmesi ve sözlerinin amellerini yalanlamamasıdır. Allah'u Teâlâ şöyle buyurur: ***"Sizler kitabı okuduğunuz halde insanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz?"*** *(Bakara sûresi, 44. ayet meali)*

Ali *(radiyallahu anh)* der ki: Benim sırtımı şu iki adam büktü: Facir/fasık âlim ve cahil abid/zahit.

Mütercim: *Abdullah bin Ravaha*

---

[1] İsnadı zayıftır.

[2] Maalesef günümüzde bu haslet ile çok karşılaşmaktayız. Bir hoca soruya cevap verirken dışardan başka kimselerin bu hocaya yardım etmesi ve onun yerine cevap vermesi, talebeye yakışmayan adaplardandır.

[3] Ta ki; bunun sebebiyle diğer alime karşı kalbinde kötü şeyler türemesin.

[4] İbnu Abdilber, Câmiu Beyâni'l İlm 1/129

[5] İnsanların ihtilaflarını ve sıkıntılarını çokça dinlemek, gerçekten zihni çok yorar ve talebeyi asıl maksadından uzak tutar. Bu ihtilafları; hocalarına, hakimlere ve kâdılara bırakması gerekir.

[6] İsnadı zayıftır.